

Familjetajming och parentetisk dislokalisering

KATARZYNA WOLANIK BOSTRÖM är fil.dr i etnologi och lektor vid institutionen för kultur- och medievetenskaper, Umeå universitet. Hennes forskningsintressen berör narrativitet, familjehistoria, yrkeskultur och internationell mobilitet bland högutbildade.

MAGNUS ÖHLANDER är professor i etnologi, institutionen för etnologi, religionshistoria och genusstudier vid Stockholms universitet, undervisar i etnologi, allmän kulturvetenskap och i mångfaldsfrågor. Hans forskning rör fälten äldreomsorg, hälso- och sjukvård, mångfald samt internationell mobilitet bland högutbildade.

Privatliv och familjesituation är viktiga faktorer för högutbildade professionellas rörlighet. Nödvändigheten av att i forskning om rumsligt mobila specialister beakta familjen som analytisk enhet har uppmärksamrats alltmer under de senaste åren.

Akademisk rörlighet i dagens samhälle finns bland både kvinnor och män, men krav och praktiker i olika länder kan skilja sig beroende på syn på familj och genus.¹ I den här artikeln fokuserar vi på just familjen som en central aspekt av högutbildades transnationella mobilitet. Texten är baserad på intervjuer med 43 svenska läkare och medicinska molekylärbiologer som har arbetat en tid utomlands. Studien är en del av forskningsprojektet "What is the use of internationalisation in the medical field"².

Artikeln fokuserar på två övergripande frågor. Vilken roll spelar familj i valet att vara mobil och i yrkesmässiga vistelser utomlands? Vad säger de mobilas erfarenheter om kulturella ideal och idéer om familjeliv, jämställdhet och föräldraskap? Inom migrationsforskning betecknar begreppet *displacement* – i vår översättning *dislokalisering* – processen då människor av tvång eller frivilligt hamnar i en ny rumslig, samhällelig och kulturell kontext (se t.ex. Bammer 2004). Under utlandsvistelsen är de som ingår i vårt material dislokaliserade, men till skillnad från många andra på ett *planerat* och förberett sätt och med jämförelsevis goda ekonomiska förutsättningar. Vistelsen är dessutom *temporär* då återvändande i regel ingår i planen. Vi har valt att benämna detta "parentetisk dislokalisering". Den berör inte enbart yrkeslivet utan är en förkroppsligad, kulturell och social erfarenhet för hela familjen, med påtagligt materiella aspekter (Coles & Fechter 2008; Kraler et. al. 2011). Således handlar det

om en planerad temporär dislokalisering under vilken familjetillvaron ska både praktiskt och föreställningsmässigt iscensättas på en annan plats (jfr Doherty et al 2014:195).

FAMILJETAJMING

I läkarnas och molekylärbiologernas berättelser betonas vikten av att beakta ”rätt” tid för partner och familj när en utlandsvistelse planeras, oavsett om dessa ska följa med eller stanna i Sverige under tiden. De egna drömmarna om arbete i någon världsledande klinik, i ett intressant laboratorium eller med Läkare Utan Gränser vägs mot partners och barnens önskemål och behov, vilket ibland kan leda till tuffa förhandlingar. Det handlar om hela familjens ”livsplanering” och anpassning till livscykel.

För läkare som arbetar för hjälporganisationer i katastrof- eller krigsområden kan ett uppdrag innebära både liv- och hälsofara och separation från familjen och släkten. Flera av de intervjuade nämnde familjesituationen som den främsta anledningen att deras kollegor *inte* åker, eller att de själva måste ta en paus eller bara välja korta uppdrag. De säger med självklarhet att de tar ett uppdrag när ”det är möjligt”, då det finns ”ett fönster” i livssituationen, till exempel ”mellan relationer”. Så säger Edgar om sitt första uppdrag för Läkare Utan Gränser:

Edgar: Så gjorde vi slut och då, jag hade ju alltid liksom haft den här drömmen att åka iväg så tänkte jag ”Men nu får jag passa på när jag är singel att liksom åka”. Så att, ja, jag tror det sociala, det är det absolut viktigaste. [...] Då var det som ett fönster där när det passade ganska bra, så då tyckte jag det ryckte i mig att jag ville ut och så kunde jag åka iväg.

Många arbetsuppgifter att pricka av innan avfärd är möjlig. Foto: Isa Öhlander.

Det är dock inte bara kärleksrelationen som kan sättas på spel; också ursprungsfamiljen och släkten kan försöka förhindra farliga uppdrag. Edgar minns med skratt att då han berättade för sin far att han skulle åka till ett fältsjukhus för att hjälpa ebola-patienter, blev pappans reaktion oväntat häftig:

Edgar: Det var honom jag ringde först faktiskt, för han är relativt stabil, den som är stabilast i familjen och då blev han liksom helt, han fick liksom *frossa* där och blev helt liksom panikslagen och blev *jättearg*, det var så att jag liksom tänkte, jaha, nu kommer han göra mig arvlös (*skrattar*) ja, men förstår du, han blev liksom helt..

Katarzyna: För att du utsätter dig för det här?

Edgar (nickar): Och grejen var att min bror ska gifta sig också, bara någon vecka innan jag skulle åka, och han sa liksom "Du förstör bröllopet, du förstör för din bror och du förstör för din mamma, din mamma kommer att bli helt knäckt av det här!" Han pratade ju ingenting om sig själv naturligtvis [...] Jag blev chockad själv faktiskt.

En annan viktig faktor är de egna barnen. De intervjuade läkarna säger att de åker helst innan de får barn eller då barnen blivit tillräckligt stora. Marie säger att hon blev väldigt engagerad i sitt arbete åt Läkare Utan Gränser, men i ett visst livs-skede fick hon bestämma sig: att fortsätta åka på uppdrag eller att skaffa familj och välja en "ganska utstakad" karriär i Sverige. Hon använder metaforer "vägval" och "sprängbräda" för att beteckna sitt dilemma. Hon valde att skaffa barn, och hennes man är "försiktig" av sig och inte alls intresserad av att följa med, vilket innebär att de humanitära uppdragen "får vänta ett tag". På liknande sätt resonerar Fabian:

Fabian: Det är ju svårt att förena för det är i regel ganska osäkra platser som man ska åka till

så det är ju svårt, jag skulle inte kunna åka någon längre period, inte så länge jag har barn i småbarnsåldern. Men jag tror att det skulle vara bra för ett barn att följa med om det var liksom *säkert*, så skulle det va en bra erfarenhet för barnet att få se en annan del av världen.

Normen om att vara en närvarande och engagerad förälder är mycket stark i berättelserna, likaså normen om att barnens säkerhet inte ska äventyras. Inte heller när barnen är i tonåren tycks det enkelt att resa ifrån dem någon längre period. Läkaren Anna brukar åka på tvåveckors arbetspass med Operation Smile och rådgör alltid med sin man om tiden är lämplig, men det är den sällan. "Då kan det väl muttras lite sådär", säger hon skrattande. "Men jag har förstått att det inte har varit lämpligt att åka så ofta, för det är också jobbigt för familjen, särskilt när [barnen] var mindre." Även idag vill tonåringarna ha henne hemma. "Så att jag känner inte att jag kan åka så mycket ännu för deras skull. Men att om några år så kommer det ju vara möjligt att åka mycket mer, och då kommer jag göra det, så jag får ha tålamod."

Också i intervjuerna med molekylärbioologer som arbetar i laboratorier samt läkare som åker till västerländska kliniker och forskningsinstitut framgår att det ur familjesynpunkt är lättare med korttidsvistelser utomlands, t.ex. konferenser eller tremånadersvistelser, eller att stanna hemma under småbarnstiden. Läkaren Johan brukade arbeta utomlands – i Norge, USA, Afrika och Storbritannien. I London arbetade han flera år vid en välkänd klinik och bodde i en av sjukhusets lägenheter; hans flickvän hade ett arbete som krävde en hel del resande över delar av världen. När de för något år sedan fick barn flyttade de tillbaka till Sverige. Johan har fått flera erbjudanden om arbete i

London, men har avböjt med hänvisning till att de nu har barn. Men bland de intervjuade, med undantag av de som åker till katastrofområden, finns också flera exempel på att man tar med sig familjen.

ATT ÅKA MED FAMILJEN

Om man avser att tillbringa en längre tid utomlands *tillsammans* med familjen finns det andra faktorer att ta hänsyn till. En längre vistelse kräver inte endast att man kan finna en bra klinik, ett högklassigt laboratorium eller goda samarbetspartners vid ett välrenommerat universitet – det kräver också att familjen i sin helhet kan göras mobil och utöver det en hel del praktiskt arbete. Att ge sig av rymmer en viss materiell tröghet; det behövs mycket förberedelser, logistik och praktisk kompetens. Materiella och praktiska aspekter omnämns ofta i intervjuerna. Det tar tid och energi att söka pengar, ordna visum och försäkringar, hyra ut bostad, hitta bostad, skolor och barnomsorg, orda telefon och internet etc.

Anders berättar att flytten till Nya Zeeland planerades i detalj och var "en väldigt omständlig process". Forskningskontakterna var knutna sedan länge. Anders sökte stipendier för att finansiera resa och vistelse. Familjen genomgick läkarundersökningar och ansökte om visum. Anders var också tvungen att försäkra att han skulle försörja sin hustru under perioden på Nya Zeeland. En institutionssekreterare på plats hjälpte dem med råd och tips på möjliga bostadsområden och skolor. De fick själva ordna bostad och lyckades få en i ett område där skolorna ansågs ha bra undervisning. I början hade barnen det tufft på en ny skola där alla talade engelska; det var svårt med både

språk och kompisar, men så småningom gick det bättre.

Återigen nämns vikten av tajming. I materialet passar specialisterna på att åka när partnern befinner sig "mellan arbeten" eller när partnern har en parallell yrkeskarriär och antingen kan studera eller forska utomlands. Också partnerns föräldraledighet anses vara ett ypperligt tillfälle. De intervjuade specialisternas partners har överlag själva hög utbildning, med eget yrkesliv och karriär; ett vanligt fenomen bland högutbildade par (jfr Green 1995; Sonnert & Holton 1996; Wagner 2006, se även Eisenhart & Holland 2001). Föräldraledighet blir då en strukturell faktor som gör det möjligt för både kvinnor och män att följa med partnern utan att ge avkall på den egna karriären.

En annan strukturell faktor är möjligheterna till barnomsorg på plats. Läkaren Sara erbjöds att åka på en post-doc via ett samarbete mellan hennes heminstitution och Harvard. "Det var väldigt bra tajming för mig." Hon menar att hon aldrig "varit sådär karriärmedveten, utan jag hade mer förväntningar att det skulle bli spännande och roligt". Dessutom passade erbjudandet väl med livsomständigheterna. Hon var nyskild, hade en liten dotter, hade flyttat, var nydisputerad och ville forska. När hon åkte hade dottern hunnit bli sex år gammal. Det "fanns en väldigt bra skola för min dotter att gå i". På Harvard fanns ett program för ensamstående mödrar och så småningom kunde hon finansiera en barnflicka, men den första tiden var det hennes mamma och ex-svärmor som åkte till USA och hjälpte till.

Ett tema i intervjuerna är att "rycka upp" barnen ur deras sociala sammanhang för att ta med dem på vad de vuxna anser vara ett "äventyr". I de fall man har barn

är den ideala tajmingen när barnen är små, helst innan de blir tonåringar. Inom laboratorie-forskargruppen är småbarnsåren en utmaning då den kan sammanfalla med tiden för post-doc-vistelser direkt efter disputationen.

Även om barnen inte är entusiastiska, motiveras utlandsvistelsen med att det är "bra" för dem att se världen och att lära sig lite om andra kulturer. Men även då kan deras motstånd och förtvivlan starkt beröra föräldrarna. Läkaren Anders och hans fru tänkte att deras vistelse på Nya Zeeland skulle bli "ett stort äventyr" för barnen, men reaktionen blev inte som de tänkt sig. Det äldsta barnet, då 10 år gammal, sprang till sitt rum och grät, varefter de två yngre på 8 och 4 år följde hans exempel. "Så var det. Så det var ingen hit direkt, de ville inte åka" säger Anders. Susanna och Peter, båda speciallistläkare, åkte för att arbeta i Indien och tog barnen med sig. "Sexåringen var väl inte så jätteglad men samtidigt så var de ju rätt små så att det gick ändå, de accepterade ju det liksom, helt klart", säger Susanna.

Dock är barnens ålder inte alltid avgörande för hur de reagerar. Annika var ensamstående med två tonårssöner när hon skulle åka på en ettårig forskningsvistelse till USA och sönerna "tyckte att det var jättekul att få åka". Efter en del krångel lyckades hon få in båda på samma skola och allt gick bra. Däremot avstod hon från att åka med Läkare Utan Gränser när barnen var yngre. "Och nu har jag inte små barn utan nu har jag liksom all frihet i världen att göra det här." Om barnen är för små eller stora nog att protestera, är det alltså underförstått ett giltigt argument som inte går att ifrågasätta utifrån (svenska) invanda normer.

På det nya stället måste det skapas nya rutiner och sociala band, samtidigt som

de intervjuade pratar om sin önskan att hålla kontakten med släkt och vänner i Sverige. Läkaren Christoffer, som anlände till Etiopien för ett halvårs arbete med Läkare Utan Gränser tyckte det var otroligt spännande, men fann samtidigt att han blev helt isolerad från sitt sociala sammanhang i Sverige och sin älskade flickvän:

Christoffer: Det jag inte visste innan var att det inte skulle finnas internet på plats. Det kanske kan låta som bagatellartat men jag hade en flickvän som jag hade övertalat att jag skulle åka, och sen när jag kom ner till Addis så sa jag att: "Nu försvinner jag till radioskugga, vi hörs om några månader" (*skrattar*).

Under Anders vistelse i Nya Zeeland blev två nära släktingar i Sverige svårt sjuka; det var långt och omständligt att resa och det var oerhört tungt för Anders och hans fru att inte kunna vara mer närvarande. Rummets friktion, det geografiska avståndets påverkan på människors aktivitet (Gren 2000:31) kan till viss del övervinas genom pengar, bra transporter och kommunikation via medier, men det är inte alltid givet.

JÄMSTÄLLDHET OCH FÖRÄLDRASKAP

Mobilitet *med* barnen betraktas som en fantastisk möjlighet till samvaro, gemenskap och lärande för hela familjen, men dess villkor tycks också kunna leda till förändrade genus- och föräldraroller, då jämlikhetsideal, inklusive dubbla yrkeskarriärer, och föreställningen om det respektfulla, lyhörda föräldraskapet utsätts för prövningar eller omvärderas.

För några av de intervjuade kunde det vara utmanande att försöka organisera sitt sociala liv med arbete, familj och um-

gänge. Ibland blev det "ett äventyr" för familjen, med något mindre fokus på arbete, som för molekylärbiologen Stina:

Stina: Det vart väldigt mycket fokus på familjen. Så det vart ju en sabbatical, det vart ju en break i livet kan man säga. [...] Det kunde kanske ha fokuserat till en viss del på jobb, men inte så mycket som jag tänker mig att en sabbatical ska vara egentligen då va. Nu vart det mycket det här att det vart en familjeregj och vi lärde oss hur skolan funkar i USA, och barnen klarade av det och vi fick hjälpa dem med läxor och allt sånt där. Så det vart ju som ett äventyr då.

Men kraven på att vara tillgänglig för arbete kan också skärpas och då kan barnomsorgen, barnflicka/au pair eller någon (kvinnlig) släkting ta hand om barnen. Läkarparet Susanna och Peter fick hjälp av en ung svensk kvinna som åkte tillsammans med dem till Indien, då de arbetade för en hjälporganisation. Hon var väldigt omtyckt av barnen och föräldrarna litade fullt på att hon tog hand om dem på ett bra sätt.

Susanna: Det funkade jättebra, det var väldigt, väldigt bra, för alla, tror jag och jätteskönt för oss att kunna... Ja, dels finns det ju inte barnomsorg på samma sätt där, det fanns ju inget dagis direkt som man kunde gå på, utan de gick ju i skola som slutade vid två och vi jobbade ju ändå bägge två heltid, så att det var jätteskönt att veta att hon liksom hade hand om dem på eftermiddagen, det var inte den här stressen att man måste hem till, eller hämta på dagis och så där, utan de var ju med henne liksom. [...] Och det känner jag ju nu efteråt att "Gud så skönt det var att ha en au pair!".

Underförstått var arrangemanget ett undantag, som blev mycket uppskattat och framställs med viss nostalgi, i synnerhet som au pairen tyckte följa föräldrarnas normer för barnuppfostran och säkerhet. Hennes man Peter berättar att de under

den sista månaden istället fick en indisk barnflicka. Första kvällen då de kom hem från jobbet fick de veta att barnen skjutsades från skolan på en pojkväns motorcykel; fyra personer utan hjälmar, mitt i den häftiga stadstrafiken där t.o.m. en elefant plötsligt kunde vandra ut på gatan. Barnen var lycksaliga. "Det är en annan standard", konstaterar Peter med road förskräckelse.

Personer som arbetat i USA berättar om förväntningar att vara mycket på jobbet och organisera familjelivet med "nannies", dyr, privat barnomsorg eller kyrklig verksamhet. Jenny berättar att den privatomsorg de valt, där "jättemånga professors- och läkarbarn gick" visserligen kostade väldigt mycket, men barnen brukade stanna där från åtta till sex och bli väl omhändertagna, med olika aktiviteter och roliga projekt.

Jenny: Man kunde ha långa dagar då utan att känna sig ful. För när man kom till Sverige då så var det som att här tycker jag att mammorna hämtar så fort de kan. Då kan ju alla jobba sjuttiofem procent och gå hem, så då vart ändå mina barn sist då. Så var det ju inte där. Har du valt det så har du valt det liksom.

I intervjuerna framställs en samhällelig skillnad mellan Sverige och en del andra länder: den självklara barnomsorgen och synen på ett föräldraskap med delat ansvar för barnen. Ett tydligt underförstått ideal för ett gott föräldraskap är även att barnen har ett visst inflytande i familjen. Bland annat invigs de i planerna på att åka iväg och deras åsikter efterfrågas – fast även om deras samtycke är viktigt, så saknar de utslagsröst. Det centrala tycks då vara att få dem att känna sig tillfreds med de planer som redan är gjorda.

Molekylärbiologen Christina menar att det finns en skillnad i hur man tar hänsyn

till barn och familj i USA kontra Sverige. I USA med dess rörliga arbetsmarknad för akademiker är mobilitet mellan lärosäten mellan tiden från doktorand till senior forskare mer regel än undantag. Att barnen har medtyckanderätt eller förväntas vara med i en dialog kring flytt var för henne förvånande när familjen flyttade tillbaka till Sverige:

Christina: När vi flyttade hem från USA då det sa vi bara och det var inte så mycket mer med det. Men nu ser jag, det är mycket mer att de har en åsikt då, och de vill vara med och bestämma, eller de förväntar sig att de kan tycka nånting så. Så då har vi diskuterat det här väldigt mycket, för och nackdelar och liksom varför då. I slutänden så tror jag att de förstår ju hur vi tänker också. Och sen kan de ju tycka att vi ska vara bryddare i stället och behöver aldrig flytta då...

För Christinas kollegor i USA var hänsyn till vad barnen tycker om föräldrarnas flytt mellan arbetsplatser en "icke-fråga"; de tyckte att barnen inte hade med det att göra eller att: "det blir väl bra". Medan i Sverige "kan man prata hur länge som helst" om hur barnen mår och om de är ledsna för flytten, säger Christina. Förväntningar om hänsyn ökar med barnens ålder: "Men det är ju först nu då, det senaste året, som vi *verkligt* måste ha dem med på noterna. Det inser jag nu, allt vi gör framöver måste man förhandla."

När livet på den nya, temporära platsen ska iscensättas är det viktigt att barnen får bra barnomsorg eller god utbildning i bra skolor. Det sociala livet för barnen är också viktigt. Barnens trivsel behöver inte dock alltid vara i fokus, eftersom vistelsen är tidsbegränsad och motivationen är att de kommer att lära sig mycket. Susanna berättar om tiden i Indien: "Det som var tuffast var ju för barnen ändå, de fick inte kompisar alls på samma sätt där som de

hade här". Det var också svårare för att uttrycka sig i skolan och i lekarna på engelska. Men barnen tog tröst i att de skulle åka hem om några månader och föräldrarna "räknade ner" dagarna för dem från dag ett.

Susanna: Hade vi vetat från början att vi skulle vara där i två-tre år, då hade vi nog gått in för det på ett annat sätt också. Vi hade sett till att de träffade mer andra barn, vi hade liksom tagit tag i det mer, nu hade vi en svensk tjej, en barnflicka, med oss. [...] Det var liksom inte något permanent, vi visste att vi inte skulle vara kvar, hade vi vetat att vi skulle vara länge då hade vi kanske skaffat en engelskspråkig barnflicka istället så att de hade lärt sig engelska bättre, till exempel.

I intervjuerna återkommer tanken att familjen ska utgöra en välfungerande social enhet. I flera intervjuutdrag talas om just detta och hur en fördel med utlandsvistelsen varit att familjen svetsats samman. Här återfinns således idealet att en familj utgörs av två vuxna och barn som fungerar som en hyggligt demokratisk och social enhet för främjande av allas trygghet och välmående. Utan att veta hur utbredd detta ideal är i det svenska samhället i stort vågar vi påstå att det i alla fall är ett omhuldat och i exempelvis massmedier återkommande "svenskt" kulturellt ideal.

Idealet om den demokratiska familjen, allas välmående och jämställda parrelationer både synliggörs och utmanas vid utlandsvistelser. Övan nämndes att ett gott socialt liv för barnen ibland är svårt att realisera, vilket tillfälligt kan tolereras. I den parentetiska dislokaliseringen kan även ingå ett temporärt upphävande eller bordläggande av jämlikhetsidealen, det vill säga att de vuxna i en familj ska fördela hemarbetet och i övrigt ha samma villkor och möjligheter. Att dessa ideal kan bli "put on hold" hänger ihop med en

Att vistas en längre tid utomlands och ta med familjen kräver tajming och möter en viss materiell tröghet.

Foto: Isa Öhlander.

överenskommelse om att det inte kommer att vara för alltid. Anders berättar att hans fru på det stora hela trivdes bra med vistelsen utomlands, även om hon hade svårt att finna sig tillrätta i rollen att vara en "housewife", hemma på heltid.

Anders: Hon sa först 'Jag gör ingenting!', 'Nej men du är housewife du tar hand om allt!'. Det är ett mer accepterat koncept där. På så vis var det bra.

Kombinationen av att vara yrkesarbetande kvinna och skaffa familj kunde enligt en del av de intervjuade vara utmanande i den nya arbetsmiljön.

Jenny: I princip så var det så att när jag sa att jag var gravid och nu ska jag få mitt andra barn så sa ju alla grattis men sa åh hur vågar du liksom. Ingen annan hade två barn. [...] Så det var ju ett dilemma. För trycket var ju att: Köp dig barnvakt och gå och jobba liksom. Och då ville jag inte det, men ändå så ville jag ju jobba då. För jag ville ju vara bra där med. Och då blir det att man tar med sig, så jag vet jag hade ju med mig bebisen eller båda barnen har ju varit med på jobbet och krålat omkring på nåt möte, men det är inte heller alltid okej.

Att ha en jämställd relation med parallella karriärer är en del av idealbilden som tillskrivs det svenska (medelklass)samhället, även om statistiken säger att kvinnor fort-

sätter att ta större och mer traditionell del av ansvaret för familjen (t.ex. Melin 2003, Evertsson 2004). Svenska föräldrar fost-ras i jämställdhet bl.a. genom den statliga politiken och den offentliga debatten där båda föräldrarnas yrkesliv/karriärer och strävan efter att ta lika stort ansvar för barnen är kulturella axiom (jfr Evertsson 2004, Lundström & Twine 2011; Lundström 2014; Kaufman et al. 2016) I intervjuerna tas i viss mån också barnen in i den egalitära och respektfulla partnerrelationen. När denna "självklarhet" utmanas i ett kulturellt sammanhang där andra ideal har större dominans, dessutom kanske i kombination med en mer ekonomiskt utsatt situation som inte tillåter privat barnomsorg, kan det resultera i förhandlingar och en omprövning av det svenska genusmanuset (jfr Lundström & Twine 2011). Man kommer överens om mer traditionella genusroller under vistelsen eller att barntillsynsproblemet löses med en (kvinnlig) au pair eller en tillrest (kvinnlig) släkting.

Några av de intervjuade har haft barnflickor/au pairs; i andra fall har partners fått "ställa upp" och sköta hushåll och familj. Att främja sin kvinnliga partners karriär förekommer som något självklart positivt i vårt material; mer återkommande är dock att det är kvinnan som "ställer upp" och tar hand om familjen. Att det sätts parentes runt ett invariant jämställdhetsideal kan kräva en del praktiska och känslomässiga förhandlingar (jfr Coles & Fechter 2008; Walsh 2008). Just att det är en parentes är förmodligen en förklaring till att jämlikhetsideal och det respektfulla föräldraskapet på undantag tolereras; dessutom är hemmafrurollen mer kulturellt gångbar i länderna där intervjupersonerna vistats. Sammanlagt tycks det dock finnas viss *kulturell friktion*

(jfr Wolanik Boström & Öhlander 2015a, 2015b) i dislokaliseringens iscensättande av den ideala familjen.

PARENTETISK DISLOKATION, TAJMING OCH KULTURELL FRIKTION

De professionella inom det medicinska fältet som under en längre period arbetar utomland och som har partner och/eller barn måste på ena eller andra sättet foga samman vistelsen i ett annat land med familjens behov och önskemål. Med andra ord kräver transnationell yrkesmobilitet familjetajming och familjeanpassning. I den mån hela familjen följer med på utlandsvistelsen måste detta samordnas med partners och barnens livscykel och önskemål. Tydligt i vårt material är att det även finns en materiell tröghet i att göra familjen mobil och i att iscensätta vardagslivet på en ny plats. Det intressanta är också hur de underförstådda, "svenska" kulturella ideal om det goda familjelivet, jämställdhet, parallella karriärer och det respektfulla föräldraskapet synliggörs och utmanas när familjen blir föremål för dislokalisering, samt hur dessa föreställningar förhandlas och (temporärt) förändras i en annan kulturell kontext. Å ena sidan kan familjen bli mer sammansvetsad i den parentetiska dislokaliseringen, å andra sidan finns kulturell friktion i att sätta idéer om jämställdhet inom familjen och det respektfulla föräldraskapet på undantag, även om det är mer kulturellt gångbart i den nya samhällskontexten.

NOTER

¹ Se t.ex. Ackers & Gill 2008; Coles & Fechter 2008; Fechter & Walsh 2012; Kraler et al. 2011;

- Doherty *et al.* 2015; Wagner 2006; Melin 2003; Lundström 2014; Pettersson 2011, 2015.
- ² Projektet, finansierat av MMA Wallenberg Stiftelse, heter "What is the use of internationalisation for transfer of knowledge and professional status? A case of highly skilled returners in the medical field". Vi vill tacka vår projektkollega Helena Pettersson för hennes insats i artikelns tillkomst och för att vi fick använda citat från hennes intervjuer med molekylärbiologer.
- REFERENSER**
- Ackers, Louise & Gill, Bryony, 2008. *Moving People and Knowledge: Scientific Mobility in an Enlarging European Union*. Cheltenham and Northampton MA: Edward Elgar.
- Bammer, Angelika (ed.), 2004. *Displacements: Cultural Identities in Question*. Bloomington and Indianapolis: Indiana University Press.
- Coles, Anne & Fechter, Anne-Meike, 2008. *Gender and Family Among Transnational Professionals*. London, New York: Routledge.
- Doherty, Catherine; Shield, Paul; Patton, Wendy & Doherty, Catherine Ann, 2015. *Family Mobility: Reconciling Career Opportunities and Educational Strategy*. Abingdon, Oxon : Routledge.
- Evertsson, Marie, 2004. *Facets of Gender: Analyses of the Family and the Labour Market*. Stockholm: Stockholms universitet, Institutet för social forskning (SOFI).
- Fechter, Anne-Meike & Walsh, Katie (eds.), 2012. *The New Expatriates: Postcolonial Approaches to Mobile Professionals*. New York: Routledge.
- Kaufman, Gayle; Bernhard, Eva & Goldscheider, Frances, 2016. "Enduring egalitarianism? Family transitions and attitudes toward gender equality on Sweden", i *Journal of Family Issues* 1–21.
- Kraler, Albert; Kofman, Eleonore; Kohli, Martin & Schmoll, Camille (eds.), 2011. *Gender, Generations and the Family in International Migration*. Amsterdam: Amsterdam University Press.
- Kärner, Karin & Merkel, Ina, 2013. "Imagined families in mobile worlds: An introduction", i *Ethnologia Europea* 42:2.
- Lundström, Catrine & Twine, France W., 2011. "White migrations: Swedish women, gender vulnerabilities and racial privileges", i *European Journal of Women's Studies* 18 (1):67–86.
- Lundström, Catrin, 2014. *White Migrations: Gender, Whiteness and Privilege in Transnational Migration*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Melin, Göran, 2003. *Effekter av postdoktorala utlandsvistelser* (Effects of Foreign Post Doctoral Visits). Stockholm: SISTER.
- Pettersson, Helena, 2011. "Gender and transnational plant scientist: Negotiating academic mobility, career commitments and private life", i *Gender* 1, 3, 2011, s. 99–116.
- Pettersson, Helena, 2015. "Research cooperation, learning processes and trust among plant scientists: Fictive kinship, academic mobility, and scientists' careers", i Opitz, Donald L.; Bergwik, Staffan & Van Tiggelen, Brigitte (eds.), *Domesticity in the Making of Modern Science*. London: Palgrave Macmillan.
- Povrzanović Frykman, Maja, 2015. "Att höra hemma både här och där: Transnationella familjer och materiella praktiker", i *Laboratorium för folk och kultur: en kulturvetenskaplig tidskrift*, 2015(1).
- Wagner, Izabella, 2006. "Career coupling: Career making in the elite world of musicians and scientists", i *Qualitative Sociology Review*, 2 (3): 26–35.
- Wolanik Boström, Katarzyna & Öhlander, Magnus, 2015a. "Mobile physicians making sense of culture(s): On mobile everyday ethnography", *Ethnologia Europea* 45:1, 2015.
- Wolanik Boström, Katarzyna & Öhlander, Magnus, 2015b. "Re-negotiating symbolic capital, status and knowledge: Polish physicians in Sweden", i Cervinkova, M.; Buchowski & Uherek, Z. (eds.), *Rethinking Ethnography in Central Europe*. London, New York: Palgrave Macmillan, s. 41–57.

SUMMARY

Family Timing and Parentetical Displacement (Familjetajming och parentetisk dislokalisering)

The article, based on 43 narrative interviews with Swedish physicians and molecular biologists, discusses how a "family timing" and family adjustment may be crucial factors in highly skilled international mobility. In the narratives, the family often creates a kind of inertia and complication for a prolonged period of working abroad. The inter-

viewees' dreams of career development, learning new theories and methods or "making a difference" in the world must be negotiated with a partner pursuing his/her own career, as well as the rest of the family. There are also a lot of logistics and practicalities to take care of. But international mobility is also regarded as an amazing opportunity for the whole family to be together, to learn about new cultural and social contexts – even if it also influences gender roles and the ideals of dual careers, equal relationship and a respectful parenthood, vital parts of the image of Swedish middle class.

Keywords: highly skilled mobility, parenthetical displacement, family timing, gender equality, parenthood.

Katarzyna Wolanik Boström, PhD in Ethnology, Assistant Professor in Ethnology at the Department of Culture and Media Studies/Ethnology, Umeå University, Umeå, Sweden.

Magnus Öhlander is Professor in Ethnology at the Department of Ethnology, History of Religions and Gender Studies, Stockholm University, Stockholm, Sweden.